

Nr 421.

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Propositionens förslag ingår som ett led i den allmänna lönestoppspolitik.

Ingen torde numera kunna bestrida det faktum, att det är genom regeringens intensiva press på ledningarna för fackförenings- och tjänstemannarörelserna som dessa kunnat förmås att medverka i lönestopppolitiken. Därmed vilja vi inte ha sagt, att flertalet av de ledande inom LO och TCO skulle vara övertygade motståndare till lönestopppolitiken. Men det allt hårdare trycket från de missnöjda medlemsmassorna, vilka icke ens blivit tillfrågade vid uppgörelserna, har tvingat de ledande att resa vissa invändningar mot lönestopppolitiken. Att regeringen trots detta lyckats förmå dem att prolongera avtalen för innevarande år visar, hur starkt statsmakten och den reformistiska fackföreningsrörelsen redan sammanflätats med varandra.

Det vanligaste argumentet för den nuvarande lönepolitiken är det som tar sig uttryck i talet om »kapplöpning mellan löner och priser». Reformistiska fackföreningsledare ha helt och fullt accepterat detta ur den borgerliga nationalekonomien hämtade argument och utnyttjat det i propagandan för att förmå arbetarna att frivilligt finna sig i lönestopppolitiken. Innebörden är, att löneförhöjningar medföra motsvarande eller större prisstegringar och att man därför måste höja produktionen innan lönestegringar kunna ske.

Statsmakterna ha emellertid möjligheter att, även i tider av varuknapphet, hindra att lönestegringar utnyttjas till höjningar av priserna. För så vitt man inte anser den parlamentariska bestämmanderätten vara endast en formsak, så är det uppenbart att den kan utnyttjas till långtgående ingripanden mot spekulationer på det ekonomiska området.

Vi vilja också mot det absurda påståendet, att lönestegringar måste följas av motsvarande prisstegringar, framhålla, att om påståendet vore riktigt, så skulle hela lönekampen vara meningslös. Då skulle också fackföreningsrörelsen vara överflödig. Därest förändringar i lönerna skulle följas av motsvarande förändringar i priserna, så vore det likgiltigt om lönerna höjdes eller sänktes.

Faktum är, att löneökningar betyda, att arbetarna få en större andel i de värden de framskapa under sin dagliga gärning.

Teorien om kapplöpning mellan löner och priser är tillkommen för att dölja det faktum, att lönestopppolitiken är en politik i syfte att säkerställa

och öka den kapitalistiska profiten. Den är icke en politik i de arbetande massornas intresse.

Det saknas icke konkreta bevis för att denna vår slutledning beträffande lönestoppspolitikerna är riktig. I sådant avseende räcker det med att erinra om följande. Den prognos beträffande den ekonomiska utvecklingen under år 1948, som förelades samma års riksdag, räknade med ett s. k. köpkraftsöverskott på i runt tal en miljard kronor. Detta överskott ansågs utgöra en allvarlig inflationsrisk. Under hela år 1948, och framför allt under valkampanjen, påyrkades därför av alla partier, med undantag av det kommunistiska, att lönestopp borde genomföras. Redan tidigare, eller den 1 juli 1947, fingo statstjänarna, i strid mot träffat avtal och av riksdagen fattat beslut och utan att statstjänarnas stora massa fått säga sitt ord, vidkännas lönestopp genom fastlåsning av det rörliga tillägget. Det beräknade köpkraftsöverskottet på en miljard kronor fick nu tjäna syftet att motivera lönestopp även för övriga arbetar- och tjänstemannagrupper. Vid 1948 års slut visade det sig emellertid att något köpkraftsöverskott icke existerat under året, trots icke obetydliga lönestegringar. Finansministern kunde därför konstatera att den samhällsekonomiska balansen hade återställts. Detta skedde dock vid en tidpunkt, då ledningarna för fackförenings- och tjänstemannarörelserna redan bundit sig för lönestopp under år 1949. Den miljard i köpkraftsöverskott, som ansågs vara så katastrofal för den ekonomiska utvecklingen, hade aldrig existerat, men fick likväl tjäna som motivering för allmänt lönestopp. Lönestoppet består ännu i dag. Hur motiveringarna för den s. k. stabiliseringspolitiken än skiftat, så är det uppenbart, att det verkliga motivet för dess upprätthållande är hänsynen, icke till de små hemmens ekonomi, utan till den kapitalistiska ekonomien.

Det är från dessa utgångspunkter vi ha rest och alltjämt resa motstånd till den s. k. stabiliseringspolitiken. Vi anse att lönestoppspolitikerna omöjliga kan försvaras med påståendet, att den står i överensstämmelse med deras intressen, som påtvingats den. Den är och förblir en politik som endast gagnar företagarnas, bolagens intressen. Dess omedelbara avveckling är därför ett krav, som ur löntagarnas intressesynpunkt är helt befogat. Riksdagen har nu i sin hand att genom ett hävande av lönespärren för sina egna anställda ta första steget till ett upphävande av lönestoppet i sin helhet. Även om detta skulle innebära, att statstjänarna tidigare än övriga löntagare befriades från lönestoppet, så är detta i sin ordning, enär de 1 1/2 år tidigare än andra löntagare fingo vidkännas lönestopp.

Då statsmakterna i juni månad 1947 beslutade låta anstå med ikraftträdandet av den i statens löneplansförordning inskrivna regeln om rörligt tillägg och i stället bestämde om en 12-procentig höjning av lönerna för statstjänarna, innebar detta, att riksdagen drog ett brett streck över ett med statstjänarorganisationerna tidigare träffat avtal. Det kan visserligen anföras, att överkorsandet av löneplansförordningens berörda bestämmelse

icke skett ensidigt, utan först efter ett nytt avtal med berörda parter. Denna invändning är emellertid icke hållbar. Faktiska förhållandet är, att en av de förhandlande statstjänarsammanslutningarna, nämligen Statstjänstemännens riksförbund, motsatte sig planerna på ett avkopplande av regeln om rörligt tillägg och i stället påyrkade att det tidigare av riksdagen stadfästa avtalet skulle stå fast och det rörliga tillägget följaktligen träda i kraft från och med den 1 juli 1947. Det fanns sålunda en sammanslutning av statstjänstemän som krävde att det avtal, den varit med om att sluta, skulle gälla och icke upphävas genom ett nytt försämrat avtal. Då statsmakterna i trots härav ändock genomdrevo sin linje innebar detta ett klart avtalsbrott.

Till detta kommer, vilket inte är det minst betydelsefulla för en bedömning av frågan, att ledningarna för de båda organisationer, Statstjänarkartellen och TCO, som gingo regeringen till handa i fråga om upprivandet av det tidigare avtalet, handlade utan att höra organisationernas medlemmar. Även om det på senare år blivit allt vanligare inom den fackliga rörelsen att medlemmarna avkopplas från avgörandet i avtalsfrågor, så kan det dock inte bestridas, att avtalet om fastlåsandet av statstjänarnas rörliga tillägg vilar på synnerligen lösa grunder. Ingenting kan vara oriktigare än talet, att »statstjänarna» lämnat sin medverkan till lönestoppspolitiken.

Det är än vidare anmärkningsvärt, att förhöjningen av de i löneplansförordningen angivna beloppen fastställdes till 12 %, då den rätteligen bort vara 15 %. Utgångspunkten för beräkning av statstjänarnas rörliga tillägg var indexläget mars 1946, som då visade talet 154. Statstjänarnas tillägg var vid denna tidpunkt fastställt till 6 %. I juni månad 1947 hade indexet stigit till 166 eller med 12 enheter. Enligt tre fjärdedelsregeln skulle följaktligen statstjänarna, utöver de 6 % som bildade utgångsläget, ha erhållit ytterligare 9 % eller sammanlagt 15 %. Den träffade »uppgörelsen» om den rörliga regelns ersättande med förhöjningen av 12 % var sålunda inte bara ett lönestopp utan en faktisk lönereducering med 3 %. Läger man därtill, att kompensationen för levnadskostnadsstegringen beräknats till endast tre fjärdedelar, d. v. s. 15 % i stället för 20 %, så står det klart, att statstjänarna redan när den nya löneplansförordningen trädde i kraft den 1 juli 1947 voro underkompenserade med 8 %, vilket exempelvis för en månadslön på 500 kronor innebar en underkompensation av 40 kronor i månaden.

Sedan dess har läget för statstjänarna ytterligare försämrats. Visserligen företer den officiella levnadskostnadsstatistiken inga större höjningar. Men det är ett allmänt känt förhållande, att denna statistik icke alls ger en riktig bild av förändringarna i levnadskostnaderna och därför icke motsvarar den verkliga levnadskostnadsstegringen. Härutöver vilja vi särskilt erinra om att riksdagen år 1948 beslutade godkänna en proposition om rensning av index från skatter, vilket nu visat sig vara till ytterligare nack-

del för statstjänarna. Medan index utan skatter i dag utvisar talet 166 så visar index med skatter inräknade talet 170. Detta innebär, att, därest rensningen av index icke kommit till stånd, skulle det s. k. taket varit genombrutet och statstjänarna följaktligen enligt garantiregeln vara berättigade till 20 % tillägg i stället för de 12 %, som nu föreslås i propositionen. Det bör också framhållas att det indextal, nämligen 169, som fastställts som »tak», uppnåddes redan i december 1948, varför statstjänarna enligt det orensade index skulle haft sitt 20-procentiga tillägg redan för ett år sedan.

Indexrensningen har sålunda haft mycket obehagliga verkningar för statstjänarna. Det är att märka, att dessa verkningar knappast kunde förutses då rensningen kom till stånd. Skiljaktigheterna mellan det rensade och orensade index bero säkerligen på den subventionspolitik, som tillämpats för att hindra att »taket» uppnåddes. Det förtjänar emellertid anmärkas, att det från regeringshåll i riksdagen och annorstädes tidigare deklarerats, att en dylik konsekvens av indexrensningen skulle förhindras. Vidare ingick det i uppgörelsen med statstjänarorganisationernas ledningar vid årsskiftet 1948—1949 ett uttalande av innebörd, att det vore stridande mot garantiregelns syfte om direkta prisstegringar ersattes med subventioner, som skapade ökade inkomster för någon viss samhällsgrupp. Det är ett faktum, att dessa utfästelser icke infriats, vilket är anledningen till att index med skatter inräknade företer siffran 170 medan index utan skatter visar siffran 166. Därigenom har garantiregeln förlorat varje praktisk betydelse. Prisstegringar ha kunnat ske utan att index stigit; staten använder skattemedel för att hålla priserna nere, det rensade index påverkas icke av skattestegringar och risken för att »taket» genombrytes är eliminerad.

Enligt vår mening är det endast en gärd av enkel rättvisa, att statstjänarna omedelbart bli kompenserade för de uppenbara förluster de lidit genom lönestoppspolitik. En sådan kompensation bör inte understiga vad som stipuleras i garantiregeln eller en höjning av lönerna enligt statens löneplansförordning med 20 %, en kompensation som de mer än väl äro berättigade till, inte minst på grund av statsmakternas utfästelser i samband med indexrensningen.

Med hänvisning till ovanstående få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att höjning av belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, tills vidare under år 1950 skall ske med 20 %,

att kristilläggen tills vidare under år 1950 skola utgå med proportionellt sett motsvarande belopp samt

att under åttonde huvudtiteln till kristillägg för budgetåret 1950/51 anvisas erforderligt förslagsanslag.

Stockholm den 1 februari 1950.

Knut Senander.

H. Hagberg.

Fritjof Lager.